

ZÁSADA OFICIALITY V ČESKÉM TRESTNÍM A CIVILNÍM PROCESU

PRINCIPLE OF OFFICIALITY IN THE CZECH CRIMINAL AND CIVIL PROCESS

Jiří Mulák,¹ Vladislav Vnenk²

<https://doi.org/10.33542/SIC2021-1-04>

ABSTRAKT

Předmětem předloženého příspěvku je vysvětlení funkce právních zásad v českém civilním a trestním procesu, přičemž důraz je kladen na vysvětlení zásady oficiality v českém trestním i civilním procesu. S ohledem na systematiku a funkci zásad v procesních odvětvích práva nelze samozřejmě tuto zásadu popisovat izolovaně, ale naopak je nutné ji vysvětlit v kontextu a ve vzájemných souvislostech s ostatními zásadami.

ABSTRACT

The topic of this article is to explain the function of legal principles in the Czech civil and criminal proceedings, with emphasis on explaining the principle of officiality in the Czech criminal and civil proceedings. The authors do not describe this principle separately, but describe it in context and in relation to other principles.

I. ÚVOD³

Trestní i civilní řízení mají podobné poslání (finální účel), kterým je prosazení dodržování norem hmotného práva (trestního nebo civilního) v situacích, kdy hmotněprávní normy nejsou dobrovolně dodržovány. Účelem obou druhů procesu je napravit vzniklé porušení pokojného stavu; pokud rušitel způsobil jinému subjektu újmu, je volán k odpovědnosti a vzniklá újma by měla být, pokud možno, reparována. Oběma druhům řízení je tedy společné to, že se jimi zpravidla *ex post* reaguje na určitý nežádoucí (protiprávní) stav, který nastal předtím, než bylo řízení zahájeno (reaktivní cíl).⁴ Aby tohoto účelu bylo možno dosáhnout, vytváří stát – zákonodárce pro oba druhy řízení speciální orgány, které vybavuje řadou kompetencí a poskytuje jim vhodné instrumentárium, včetně donucovacích prostředků. Pro činnost těchto orgánů stanoví zákonodárce zákonná procesní pravidla, aby tak dostal ústavněprávnímu imperativu, že státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon (tzv. zásada enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí; čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR; čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod).

¹ JUDr., Ph.D., Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, Česká republika
Charles University, Faculty of Law, Prague, Czech Republic.

² JUDr., Ph.D., Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická, Plzeň, Česká republika
University of West Bohemia in Pilsen, Faculty of Law, Czech Republic.

³ Tento příspěvek je výstupem programu Univerzity Karlovy - Progres „Q02 - Publicizace práva v evropském a mezinárodním srovnání“ (podíl J. Muláka) a projektu Západočeské univerzity v Plzni s č. SGS-2019-026: Suverenita, bezpečnost státu a lidská práva ve vztahu k evropské integraci a aplikaci práva (podíl V. Vnenka).

⁴ V literatuře se mluví o tzv. reaktivní nebo ochranné povaze obou procesů. Pouze výjimečně sledují tato řízení proaktivní neboli preventivní cíl, tj. předejít protiprávnímu jednání; takovou povahu mají např. předběžná nebo zajišťovací opatření – viz MUSIL, J.: Styčné a rozdílné body mezi civilním a trestním procesem. In: Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Věšhrad, 2018, s. 248 – 249.

II. SYSTEMATIKA ZÁKLADNÍCH ZÁSAD TRESTNÍHO A CIVILNÍHO PROCESU

Z hlediska systematiky a teorie právních principů má trestní proces a civilní proces společná východiska v rámci kterých mohou být právní principy v procesním právu popsány. Trestní a civilní proces mají společná východiska v podobě tzv. *fair trial* zásad,⁵ což jsou procesní zásady, které odpovídají ústavním zárukám soudnictví (zejm. čl. 81 a násl. Ústavy ČR) a právu na spravedlivý proces (ve smyslu zejm. čl. 36 Listiny základních práv a svobod a souvisejících ustanovení a čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).⁶ Tyto ústavní záruky a jejich uplatňování v trestním a civilním procesu se tedy neliší, nejsou specifické a nemožní vysvětlit odlišnosti a specifika těchto dvou odvětví soudního procesu. Mezi takové principy patří nezávislost a nestrannost soudů a soudců, princip zákonného soudu a zákonného soudce, princip rovnosti procesních stran, princip kontradiktornosti řízení, právo na právní pomoc, princip veřejnosti, princip ústnosti a bezprostřednosti, princip předvídatelnosti rozhodování, princip hospodárnosti.⁷ Společná pro oba druhy procesů je také zásada volného hodnocení důkazů. Nicméně realizace a akcentace těchto společných obecných principů v civilním a trestním procesu může být rozdílná. Jedním z hlavních důvodů rozdílnosti je již to, že zatímco celé civilní (sporné i nesporné) řízení probíhá zpravidla toliko před soudem, trestní řízení se vede nejen před soudem, nýbrž v jeho přípravné fázi též před policejním orgánem a státním zástupcem, tedy mimo rámec justice, eventuálně v trestním řízení nemusí věc dospět do stadia řízení před soudem. Z povahy věci je tedy dáno, že ty principy, která se vztahují k soudu a soudcům, se v řízení, vedeném jinými orgány než soudy, neuplatní, nebo se neuplatní stejně.⁸

Značnými modifikacemi se vyznačuje zejména přípravné řízení trestní, které plní, na rozdíl od soudního řízení, některé specifické funkce (zpravidla se uvádí funkce vyhledávací, fixační, verifikační a odklonná),⁹ což vede k výrazné modifikaci některých procesních zásad – např. je potlačen princip veřejnosti, aby nedocházelo k úniku informací, k ničení důkazů a k paralyzování celého řízení.¹⁰

To, co naopak nemají trestní a civilní proces společného, jsou tzv. odvětvové principy, které blíže vymezují základní východiska fungování trestního a civilního procesu, neboť z hlediska uplatnění jednotlivých odvětvových principů jako celku dochází k vymezení určité identity trestního a civilního procesu, byť se tyto odvětvové principy částečně překrývají s ohledem na procedurální podstatu obou právních odvětví. Výčet těchto základních principů se také může v detailech lišit, nicméně mezi odvětvové principy civilního procesu se obvykle uvádějí (bez specifik jednotlivých druhů civilního procesu) následující párové principy (zásady): zásada dispoziční a zásada oficiality, zásada projednací a zásada vyšetřovací, zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy, zásada jednotnosti řízení a zásada koncentrační, zásada volného

⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 45.; JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Leges, 2018, s. 125.

⁶ Podrobněji k právu na spravedlivý proces např. FOREJTOVÁ, M. a kol.: Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014, s. 188 a násl.; WINTR, J.: Principy českého ústavního práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 202 a násl.

⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Leges, 2018, s. 44 a násl.

⁸ MUSIL, J.: Styčné a rozdílné body mezi civilním a trestním procesem. In: Pocta Aleně Winterové k 80. Narozeninám. Praha: Všehrd, 2018, s. 250 a násl. Obdobný výčet též ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 44 a násl.

⁹ MULÁK, Jiří. Přípravné řízení – jeho účel, zásady a vztah k řízení před soudem. In: Čentěš, J. (ed.) a kol.: Efektivnost přípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy“, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 106 – 117.

¹⁰ ROMŽA, S.: Koncepcia prípravného konania. Brno: Tribun, 2010, s. 51 a násl.; ZÁHORA, J. (ed.): Přípravné konanie – možnosti a perspektívy. Praha: Leges, 2016; ZÁHORA, J. (ed.): Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014; FRYŠTÁK, M.: Dokazování v přípravném řízení. Brno: MUNI, 2015.

hodnocení důkazů a zásada legální důkazní teorie.¹¹ Základní principy civilního procesu vycházejí ve své podstatě samozřejmě ze základního účelu civilního procesu ve smyslu ust. § 1 občanského soudního řádu (o.s.ř.), aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob. S ohledem na judikaturu Ústavního soudu ČR¹² pak *spočívá mimo jiné na dvou základních zásadách – zásadě dispoziční a zásadě projednací. Úzký vzájemný vztah soukromého práva hmotného a veřejného občanského práva procesního je nejlépe vyjádřen právě zásadou dispoziční. Smyslem a účelem civilního práva procesního je poskytovat ochranu subjektivním soukromým právům, tj. veřejné občanské procesní právo slouží soukromému právu hmotnému, a pokud tento svůj úkol neplní, ztrácí svůj význam.*

Základní principy trestního procesu (trestního řízení) vycházejí ze základního účelu trestního procesu deklarovaném v ust. § 1 trestního řádu, podle kterého je účelem trestního řádu upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Odvětvové zásady trestního procesu jsou pak následující: zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, zásada přiměřenosti a zdrženlivosti, zásada rychlého procesu (rychlosti řízení), zásada spolupráce orgánů trestního řízení se zájmovými sdruženími občanů, zásada zajištění práva na obhajobu, zásada zajištění práv poškozeného, zásada oficiality, zásada legality, zásada obžalovací, zásada veřejnosti, zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti, zásada ústnosti, zásada presumpce nevinny, zásada volného hodnocení důkazů a zásada materiální pravdy.¹³ Z hlediska teorie trestního a civilního procesu je pak nutné uvést, jak již vyplynulo z výše uvedeného, že civilní procesualistika důsledně odlišuje z hlediska výčtu jednotlivých zásad ty zásady, které jsou tzv. *fair trial* zásady a zásady odvětvové a to na rozdíl od teorie trestního procesu, ve které se tyto skupiny zásad z hlediska výčtu v teorii neodlišují,¹⁴ byť i trestní procesní teorie výslovně hovoří o odvětvových zásadách trestního procesu.¹⁵ V rámci tohoto článku se autoři rozhodli vysvětlit specifika zásady oficiality, jako tzv. odvětvového principu trestního i civilního procesu.

III. ZÁSADA OFICIALITY A JEJÍ PROJEVY V ČESKÉM TRESTNÍM PROCESU

Zásada oficiality, spočívající v tom, že trestní proces je zahajován z úřední povinnosti s vyloučením iniciativy osob soukromých,¹⁶ je vyjádřena v § 2 odst. 4 věta první tr. řádu, podle kterého *„jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti“*. Zásada oficiality znamená, že orgány činné v trestním řízení, včetně soudu, realizují úkony v trestním řízení na základě své úřední povinnosti (*ex officio*), tedy bez toho, aby vyčkávaly podnětu stran trestního řízení či třetích osob. Výkon činnosti *ex officio* znamená, že procesní úkony jsou prováděny, jestliže jsou pro to zákonné důvody. Bude tedy porušením zásady oficiality, jestliže by si orgán činný v trestním řízení počínal tak liknavě, že by si při své činnosti nevytvářel podmínky pro provedení úkonu, nebo dokonce oddaloval jeho provedení, ačkoliv jsou podmínky pro jeho provedení dány.¹⁷

¹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R a kol.: Praktikum civilního procesu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 35 a násl.; ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 53 a násl.

¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 4. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 42/08.

¹³ Podle FENYK, J. - CÍSAŘOVÁ, D. - GRÍVNA, T a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 92 – 117.

¹⁴ Srov. JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Leges, 2018, s. 121 a násl.

¹⁵ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Leges, 2018, s. 121.

¹⁶ GRÍVNA, T.: Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum, 2005, s. 18.

¹⁷ GRÍVNA, T.: Zásada rychlosti v trestním řízení, právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a některé důsledky jejich porušení. In: FENYK, J. (ed.): Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2007, s. 17.

Zásada oficiality je garancí rovností všech před zákonem. Chrání všechny členy lidské společnosti proti každému.¹⁸ Trestní řád v § 2 odst. 4 spojuje tuto základní zásadu s požadavkem co nejrychlejšího projednání trestních věcí (zásada rychlosti *stricto sensu*),¹⁹ s plným respektováním občanských práv zaručených ústavním pořádkem a mezinárodními smlouvami (zásada přiměřenosti)²⁰ a se zákazem přihlížet k obsahu petic, zasahujících do činnosti orgánů činných v trestním řízení (zásada přihlížení k obsahu petic).²¹ Pokud jde o pracovní verzi paragrafového znění připravovaného trestního řádu, je zde upravena v té nejjobecnější definici: „*Jestliže trestněprocesní zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.*“²²

Vyjádření zásady oficiality v českém trestním řádu se blíží vyjádření slovenskému dle § 2 odst. 6 tr. poriadku, dle kterého „*Ak tento zákon neustanovuje inak, orgány činné v trestnom konaní a súdy konajú z úradnej povinnosti. Väzobné veci sú povinné vybavovať prednostne a urýchlene. Na obsah petícií zasahujúcich do plnenia týchto povinností orgány činné v trestnom konaní ani súd neprihliadajú.*“²³

Zásada oficiality v trestním řízení je projevem státoprávní ideje, že pouze stát má monopol trestního stíhání. Historickým vývojem trestního procesu došlo k postupnému vyloučení svépomoci a omezení, resp. zrušení soukromé žaloby²⁴ a převzetí práva, ale i povinnosti státu zakročit proti pachateli trestného činu. Je možné souhlasit s tezí, že důsledné uplatňování zásady oficiality v trestním řízení zamezuje jednak svévoli a excesům, ke kterým by mohlo dojít v případě stíhání trestných činů v soukromé iniciativy (soukromá žaloba poškozeného jako výraz procesní opportunity), jednak zvyšuje pravděpodobnost, že většina trestných činů bude objasněna a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Tím však nelze říci, že by soukromá iniciativa nebyla přípustná nebo že by s ní trestní řád nepočítal. V praxi je tomu spíše naopak, neboť trestní oznámení či jiný podnět patří mezi nejdůležitější způsoby, jakými se orgány činné v trestním řízení dozvídají o tom, že mohl být spáchán trestný čin. Jde spíše o to, že to jsou právě orgány činné v trestním řízení, které *ex officio* realizují úkony trestního řízení a v trestním řízení následně v souladu s trestním řádem postupují (např. zahájí trestní stíhání, vezmou obviněného do vazby, podají obžalobu, vydají odsuzující rozsudek atd.). A případná absence soukromé iniciativy v podobě nepodání trestního oznámení nesmí znamenat, že orgán činný v trestním řízení nebude konat, přestože závěr o podezření ze spáchání trestného činu může učinit na základě vlastních poznatků. Povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti uvedená obecně v ustanovení § 2 odst. 4 tr. řádu je rozvedena do konkrétních povinností pro jednotlivé orgány činné v trestním řízení na různých místech trestního řádu. Ze zásady oficiality vyplývá, že orgány činné v trestním řízení musí z vlastní

¹⁸ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Leges, 2018, s. 136.

¹⁹ K tomu např. ŠÁMAL, P. Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny. Trestněprávní revue, 2020, č. 2, s. 63 a násl.

²⁰ MULÁK, J.: Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019, s. 191 a násl.

²¹ DRAŠTÍK, A. - FENYK, J. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 11 – 12.

²² K tomu srov. navrhovaná výkladová ustanovení v § 10 odst. 1 („*Trestněprocesním zákonem se rozumí trestní řád a podle povahy věci i zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*“) odst. 5 („*Orgánem činným v trestním řízení se rozumí soud, státní zástupce a policejní orgán. Státním zástupcem se rozumí i evropský pověřený žalobce, evropský žalobce a evropský nejvyšší žalobce v rozsahu jejich působnosti stanovené nařízením Rady (EU) 2017/1939, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce.*“) a odst. 6 („*Soudem se pro účely trestněprocesního zákona rozumí podle povahy věci okresní soud, krajský soud, vrchní soud nebo Nejvyšší soud*“).

²³ IVOR, J. - POLÁK, P. - ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné I. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 70; MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 33; ŠIMOVČEK, I. a kol.: Trestné právo procesné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 50 – 52; ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 63; KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 48 – 50.

²⁴ K tomuto institutu podrobněji GRIVNA, T.: Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum, 2005.

iniciativy učinit vše pro naplnění účelu trestního řízení v každé projednávané trestní věci. Tato zásada platí pro všechny orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1 tr. řádu) a pro celé trestní řízení (§ 12 odst. 10 tr. řádu). Jakmile jsou dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, je příslušný orgán zásadně povinen takový úkon provést a nemůže od něho upustit např. pro jeho neúčelnost nebo proto, že si jeho provedení účastníci procesu (zejména obviněný nebo podezřelý) nepřejí. Například státní zástupce a policejní orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání (§ 157 odst. 1 tr. řádu); policejní orgán musí učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a ke zjištění jeho pachatele i na základě vlastních poznatků a nemůže vyčkávat na podnět ze strany poškozeného či jiných osob (§ 158 odst. 1 tr. řádu); policejní orgán postupuje při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu včetně osoby pachatele a následku trestného činu (§ 89 odst. 1 tr. řádu). Soud po podání obžaloby, nevyčkávané dalších návrhů, postupuje tak, aby řízení bez průtahů směřovalo k vyřízení věci včetně výkonu soudního rozhodnutí (§ 181 odst. 2 tr. řádu).

Právě v uplatnění této zásady lze spatřovat jeden z nejdůležitějších rozdílů oproti řízení civilnímu (spornému), kde převažuje dispoziční (návrhové) řízení a řízení *ex officio* je zásadně výjimkou. Zásada oficiality je základním hybatelem trestního řízení, ze kterého vycházejí a který naplňuje zásada legality (v otázce zahájení trestního stíhání) a zásada vyhledávací (v otázce dokazování)²⁵ jako instrumenty dosahování cíle (zásady materiální pravdy) a účelu trestního řízení v moci státu.²⁶ Základem zásady oficiality je státní materiálně-právní nárok spojený s (odvozeným) trestně-procesním monopolem státu, přičemž výjimky vycházejí ze smyslu materiálně-právního nároku a jeho naplnění tím, že stát může v rámci tohoto smyslu s nárokem disponovat tak, že se jej vzdá nebo jeho realizaci podpoří. Tato zásada je některými dokonce považována za nejobecnější, nejtypičtější, nejcharakterističtější a nejzákladnější ze všech základních zásad trestního řízení.²⁷ V některých případech je postup orgánů činných v trestním řízení vázán na návrh, podnět nebo žádost oprávněného subjektu (zejména poškozeného, svědka, obhájce). Určitým směrem je zásada oficiality prolomena zásadou obžalovací (§ 2 odst. 8 tr. řádu), jejíž podstatou je rozdělení procesních funkcí, neboť soud se může konkrétní věci zabývat, jen byla-li k němu podána státním zástupcem obžaloba (či návrh na uložení ochranného opatření²⁸), návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu, přičemž je rozhodující i rámec daný tzv. totožností skutku.²⁹

Jak uvádí nauka, tak není v rozporu se zásadou oficiality, že některé etapy trestního řízení nebo některé úkony může některý orgán činný v trestním řízení provést pouze na návrh nebo podnět jiného státního orgánu. Jde totiž o to, že tyto hranice mezi aktivitami jednotlivých orgánů vyplývají z přirozené dělby kompetencí státních orgánů, kdy prosazení vůdčího principu oficiality je zajištěno tím, že kompetenční normy nebo přímo trestní řád ukládají každému jednotlivému orgánu povinnost při splnění zákonných podmínek *ex officio* podat potřebné návrhy nebo podněty, o nichž jiný orgán, opět v duchu principu *ex officio*, rozhodne. Mezi takové případy se uvádí situace, že soud se může zabývat trestní věcí pouze poté, co je

²⁵ Ke vztahu zásady oficiality a zásady vyhledávací – nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 a rovněž ŽILA, J.: Zásada vyhledávací v trestním řízení. Praha: Academia, 1983, s. 24 – 27.

²⁶ Dá se tedy říci, že má-li být zachována zásada oficiality (a materiální pravdy), měly by být zachovány i zásady legality a vyhledávací.

²⁷ PIPEK, J.: K některým profilujícím základním zásadám trestního řízení. Právní obzor, 2002, č. 4; PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník, 2000, č. 12.

²⁸ Srov. § 178 odst. 1, 2 tr. řádu.

²⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní – minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016, s. 36 a násl., 112 a násl.; CÍSAŘOVÁ, D. - HORÁK, J.: Problematika totožnosti skutku. Právnícké listy, 2017, č. 2, s. 3 a násl.

uplatněna obžalovací zásada (§ 2 odst. 8 tr. řádu), nebo, kdy soud rozhoduje v přípravném řízení o některých zásazích do základních práv a svobod (např. o vzetí do vazby, o příkazu k domovní prohlídce nebo k prohlídce jiných prostor a pozemků, o příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu) jen na návrh státního zástupce.³⁰

Jak už naznačuje textace zásady oficiality, existují i z této zásady výjimky (projevy zásady dispozitivnosti) a český trestní řád³¹ stejně jako ten slovenský³² takových výjimek zná relativně vyšší počet. Tyto výjimky mohou mít různou povahu: jako určité oslabení veřejného zájmu v podobě subsidiárního žalobce, návrhových deliktů, dožádaných deliktů nebo jako potvrzení veřejného zájmu v případě zmocňovacích deliktů. Může jít i o oslabení veřejného zájmu při respektování soukromého zájmu v případě soukromožalobních deliktů³³ nebo z postavení v roli procesní strany u opravných prostředků nebo z postavení oběti trestného činu a jejích zájmů v případě její součinnosti při udělování souhlasu k trestnímu stíhání nebo při uspokojování jejích nároků při náhradě škody. Specifické postavení má mezi těmito výjimkami role obžalovací zásady.

Výše bylo uvedeno, že zásada oficiality (§ 2 odst. 4 tr. řádu) se na rozdíl od zásady legality (§ 2 odst. 3 tr. řádu) uplatňuje ve všech stádiích trestního řízení a platí pro všechny orgány činné trestního řízení. Neuplatní se však v opravném řízení (ani v řízení o řádných, ani v řízení o mimořádných opravných prostředcích), pokud jde o jeho zahájení. Zásada oficiality je v opravném řízení zásadním způsobem prolomena, neboť podnětem opravného řízení je vždy podání opravného prostředku (tj. odvolání proti rozsudku, stížnosti proti usnesení, odporu proti trestnímu příkazu, dovolání, stížnosti pro porušení zákona a návrhu na povolení obnovy řízení). Uvedené je důsledkem toho, že opravné řízení (stejně jako řízení před soudem, resp. hlavní líčení) není obligatorní součástí trestního řízení, ale jen jeho fakultativním stadiem, jehož konání je závislé na řádném a včasném podání opravného prostředku oprávněnou osobou, a je proto v jeho dispozici. Podáním opravného prostředku k tomu oprávněnou osobou se tedy uplatňuje zásada dispoziční, neboť zásahy a postup orgánu činného v trestním řízení projednávajícího opravný prostředek jsou možné toliko tehdy, pakliže některá z osob tím, že podala opravný prostředek, vyslovila pochybnost o správnosti napadeného rozhodnutí (rozsudku, usnesení, trestního příkazu).

Významným projevem dispoziční zásady je i možnost oprávněné osoby vymezit rozsah a obsah podávaného opravného prostředku, a to s různým stupněm závaznosti ve vztahu k rozsahu přezkumné a rozhodovací činnosti orgánu činného trestního řízení. V této souvislosti je potřeba konstatovat, že s účinností od 1. 1. 2002 již totiž zásada oficiality neovlivňuje zásadním způsobem rozsah přezkoumávání v odvolacím řízení, neboť od účinnosti novely trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. (tzv. „velké novely“ trestního řádu či jeho „malé rekodifikace“)³⁴ může odvolatel vymezit rozsah přezkumné činnosti odvolacího soudu, když se u odvolání, na rozdíl od dříve uplatňovaného revizního principu (který je jinak projevem zásady oficiality), uplatňuje princip vázanosti odvolacího soudu podaným odvoláním (který je projevem zásady dispoziční). Citovanou novelou byla tedy prohloubena zásada dispozitivnosti v odvolacím řízení, neboť *de lege lata* odvolatel disponuje poměrně širokým (nikoliv však úplným způsobem) opravným řízením tím, v jakých výrocích chce rozsudek soudu prvního stupně napadnout.³⁵ Určité meze uplatnění zásady oficiality v rámci odvolacího řízení klade

³⁰ ŠÁMAL, P. - MUSIL, J. - KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 101.

³¹ Tamtéž, s. 100–102.

³² IVOR, J. - POLÁK, P. - ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné I. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 70.

³³ PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník, 2000, č. 12, s. 1155, 1159 – 1160.

³⁴ PÚRY, F. - SOTOLÁŘ, A.: Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. Bulletin advokacie, 2003, č. 5.

³⁵ KOUŘIL, I.: Nenapadený výrok aneb může odvolací soud zrušit nepřezkoumávaný výrok rozsudku? (ke vztahu § 254 tr. ř. a § 258 tr. ř.). Státní zastupitelství, 2019, č. 5; KOUŘIL, I.: K rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska jeho posouzení

specifická zásada opravného řízení – zásada zákazu *reformace in peius*, která je určitý nepřímým projevem dispoziční zásady.³⁶ Pokud jde o vlastní průběh řízení o opravných prostředcích, uplatní se zde zásada oficiality plně. Výjimku nicméně představuje zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním, které je možné učinit u trestných činů taxativně vypočtených v § 163 odst. 1 tr. řádu až do doby, než se senát odvolacího soudu odebere k závěrečné poradě (§ 163 odst. 2 tr. řádu). Soud při přípravě přezkumného řízení na základě opravného prostředku, ale i v jeho průběhu, musí z vlastní iniciativy učinit vše pro další postup řízení na základě podaného opravného prostředku a naplnění účelu takového opravného řízení v konkrétní trestní věci. Jakmile jsou dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, je soud povinen takový úkon provést a nemůže od něho upustit např. pro neúčelnost nebo proto, že si jeho provedení strany nepřejí. Tím však není dotčeno právo odvolatele podaným opravným prostředkem disponovat, což je opět projevem zásady dispoziční.

Zásada oficiality a rozsah jejího uplatnění se projevuje i v úpravě tzv. *beneficia cohaesionis* (dobrodiní ze souvislosti; v případě odvolání § 261 tr. řádu), která je ve svých důsledcích projevem zásady oficiality a zásadním způsobem ovlivňuje rozsah přezkoumávání v odvolacím řízení.³⁷ Je však potřeba poznamenat, že povinnost (*ex officio*)³⁸ orgánu rozhodujícího o opravném prostředku prolomit právní moc rozhodnutí u osoby, ohledně které opravný prostředek nebyl podán [popřípadě došlo k zamítnutí opravného prostředku, neboť byl podán opožděně, osobou neoprávněnou nebo osobou, která se opravného prostředku výslovně vzdala nebo znovu podala opravný prostředek, který předtím výslovně vzala zpět [§ 148 odst. 1 písm. b), § 253 odst. 1 tr. řádu], nebo opravný prostředek byl odmítnut, např. v řízení o odvolání (§ 253 odst. 3 tr. řádu), a rozhodnout i ve prospěch této osoby je podmíněna tím, že: a) proti všem osobám bylo rozhodnuto ve společném (jednom) řízení a stejným (jedním) rozhodnutím³⁹; b) proti rozhodnutí byl podán opravný prostředek, kterému bylo vyhověno přinejmenším ohledně jedné z osob, která sama podala opravný prostředek anebo byl ohledně ní podán; c) důvod, pro který bylo rozhodnuto ve prospěch této osoby, prospívá (je společný) i další osobě, jíž se rozhodnutí týká a ohledně které nebyl opravný prostředek podán⁴⁰; d) postavení osoby, u které bylo *beneficium cohaesionis* použito, se nesmí změnit k horšímu v žádném směru, a to ani v pozdějším řízení po zrušení napadeného usnesení orgánem rozhodujícím o opravném prostředku.

IV. ZÁSADA OFICIALITY A JEJÍ PROJEVY V ČESKÉM CIVILNÍM PROCESU

Zásada oficiality je v civilním procesu obvykle vysvětlována jako párová zásada k zásadě dispoziční. Zásada dispoziční a zásada oficiality se odlišují v tom, kdo má v řízení procesní iniciativu. Podle zásady dispoziční mají procesní iniciativu účastníci řízení, podle zásady oficiality má procesní iniciativu naopak soud.⁴¹ Vysvětlení projevu zásady oficiality tedy nelze v rámci civilního procesu bez charakteristiky právě zásady dispoziční, jako její párové zásady.

jako tzv. rozhodnutí překvapivého aneb opět k otázce přezkumu napadeného rozsudku odvolacím soudem. Státní zastupitelství, 2018, č. 6; KOUŘIL, I.: K postupu odvolacího soudu podle § 254 odst. 2 tr. ř. aneb k souvislostem zakládajícím širší přezkum napadeného rozsudku. Státní zastupitelství, 2016, č. 6.

³⁶ LANGER, P.: Uplatnění zákazu reformationis in peius v odvolacím řízení. Trestněprávní revue, 2006, č. 11; RŮŽEK, A. - ČÍSAŘOVÁ, D.: Zásady rozhodování v opravném řízení. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2, 1985, s. 88 – 93.

³⁷ RŮŽEK, A. - ČÍSAŘOVÁ, D.: Zásady rozhodování v opravném řízení. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2, 1985, s. 93 - 95.

³⁸ Srov. znění § 261 tr. řádu: „...rozhodne odvolací soud vždy též v jejich prospěch“.

³⁹ Proto se nevztahuje na případy, kdy věc spoluobviněného byla vyloučena ze společného řízení (§ 23 odst. 1 tr. řádu) nebo o zabránění věci nebylo rozhodnuto v napadeném rozhodnutí, ale samostatně ve veřejném zasedání (§ 230 odst. 2 tr. řádu).

⁴⁰ O tzv. společný důvod se nejedná, byť je stejné povahy, ale je třeba ho zkoumat u každé osoby samostatně a individuálně, například forma a míra zavinění, skutečnosti osobního významu, které mají význam pro stanovení druhu a výměry trestu.

⁴¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R a kol.: Praktikum civilního procesu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 35.

Zásada oficiality a zásada dispoziční jako odvětvové zásady civilního procesu jsou však toliko zásady, které mají svůj zákonný, nikoliv již ústavní rozměr. Podle nejnovější judikatury Ústavního soudu ČR,⁴² který rozhodoval o návrhu na zrušení ust. § 96 odst. 6 o.s.ř.,⁴³ bylo uzavřeno, že lze sice souhlasit se závěrem, že *zásada dispoziční je jednou ze zásad sporného řízení. Avšak zásadou zákonnou (nikoli ústavní), a to i ve sporném řízení nikoli důsledně následovanou. Například podle § 96 odst. 3 o. s. ř. soud nemusí zpětvzetí žaloby připustit, stejně jako nemusí připustit změnu žaloby (§ 95 odst. 2 o. s. ř.). Nesporné řízení je na rozdíl od řízení sporného ovládáno především zásadou oficiality, a nikoli zásadou dispoziční. A přitom i v nesporném řízení jsou projednávány vztahy upravené soukromým právem hmotným (např. rodinné, dědické apod.).* Nutno však dodat, že tento k tomu nálezu byl vydán též široký disent celkem pěti soudců Ústavního soudu ČR,⁴⁴ kteří naopak zdůrazňovali s ohledem na již existující prejudikaturu návaznost zejména zásady dispoziční na první zásadu soukromého práva – zásadu autonomii vůle, která má ústavní rozměr.

Projev zásady oficiality a zásady dispoziční je dále nutné odlišit v rámci projevů podle druhu civilního procesu v části nalézacího řízení, tedy, zda se jedná o řízení sporné nebo řízení nesporné. Z hlediska zásady oficiality a zásady dispoziční v kontextu civilního sporného a nesporného procesu je důležité ust. § 13 z.ř.s.⁴⁵ podle kterého platí, že *řízení (nesporné)⁴⁶ se zahajuje i bez návrhu, není-li zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit jen na návrh. Soud řízení zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení podle tohoto zákona.* Podle ust. § 79 odst. 1 o.s.ř. naopak platí, že *řízení se zahajuje na návrh.* Stejně tak i řízení insolvenční je řízení zásadně návrhové, a to ve smyslu ust. § 97 insolvenčního zákona, podle kterého *insolvenční řízení lze zahájit jen na návrh; zahajuje se dnem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu.* Je tomu tak i z toho důvodu, že ve smyslu ust. § 7 insolvenčního zákona platí pro insolvenční řízení i incidenční spory přiměřené použití o.s.ř. týkající se sporného řízení a až pokud to není možné tak ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních (z.ř.s.).⁴⁷ Komentářová literatura k tomu připomíná, že právě ono právo *podat návrh na zahájení řízení (žalobu) a následně jej vzít zpět je svaté právo navrhovatele a projev zásady dispoziční.*⁴⁸

Z hlediska dělení civilního procesu v kontextu zmíněných zásad tedy platí, že řízení sporné i nesporné lze zahájit na návrh, avšak bez návrhu se zahajují pouze řízení nesporná. Bez návrhu se tak v rámci nesporných řízení zahajují *ex officio* například následující řízení:⁴⁹ o splnění podmínky v předběžném prohlášení,⁵⁰ o změně nebo zrušení předběžného prohlášení,⁵¹ o odvolání podpůrce,⁵² o schválení zastoupení členem domácnosti,⁵³ ve věcech vyslovení

⁴² Srov. Nález Ústavního soudu ČR se sp. zn. Pl. ÚS 40/18 ze dne 30. 6. 2020.

⁴³ *Byl-li návrh na zahájení řízení vzat zpět až po té, co rozhodnutí odvolacího soudu, případně též soudu prvního stupně, o věci bylo dovolacím soudem zrušeno, soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné, jestliže důvodem pro zpětvzetí návrhu byla skutečnost, která nastala v době, kdy trvaly účinky zrušeného rozhodnutí.*

⁴⁴ Jiří Zemánek, Ludvík David, Jaromír Jirsa, Kateřina Šimáčková a Vojtěch Šimíček.

⁴⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁴⁶ Pozn. autorů.

⁴⁷ Určitou výjimkou, kdy se insolvenční řízení zahajuje na návrh veřejnoprávní instituce je insolvenční návrh podávaný na finanční instituci ze strany České národní banky podle ust. § 368 a 380 insolvenčního zákona. Podrobněji např. HÁSOVÁ, J. – MORAVEC, O.: Insolvenční řízení. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 65.

⁴⁸ JIRSA, J. a kol: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019, s. 101.

⁴⁹ Podrobněji všechna řízení např. JIRSA, J. a kol: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III (zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních). Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019.

⁵⁰ Ust. § 31 písm. a) ve spojení s ust. § 32 odst. 1 z.ř.s.

⁵¹ Ust. § 31 písm. b) ve spojení s ust. § 32 odst. 1 z.ř.s.

⁵² Ust. § 31 písm. d) ve spojení s ust. § 32 odst. 1 z.ř.s.

⁵³ Ust. § 31 písm. e) ve spojení s ust. § 32 odst. 1 z.ř.s.

přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu⁵⁴ nebo o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb.⁵⁵

Sporné řízení je tak ovládáno především zásadou dispoziční a zásadou projednací,⁵⁶ řízení nesporné zásadou oficiality a zásadou vyšetřovací.⁵⁷ Jinými slovy řečeno, ve sporném řízení nesou odpovědnost za zjištění skutkového stavu účastníci řízení, zatímco v řízení nesporném nese tuto odpovědnost soud. V rámci nesporného řízení jsou samozřejmě určité odchylky od obecného pravidla podle ust. § 20 odst. z.ř.s, podle kterého *soud je povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Přitom není omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci.* Jedná se o situace, kdy i v nesporném řízení je jistá spoluodpovědnost účastníků řízení za zjištění skutkového stavu.⁵⁸ Lze uvést například pravidlo podle ust. § 916 OZ,⁵⁹ podle kterého platí, že neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce.

Projevy této zásady, jakož i s tím související rozdíly mezi civilním sporným a nesporným procesem, lze shledat v mnoha institutech, a to například v rámci vázanosti soudu žalobním petitem. V rámci sporného civilního procesu podle ust. § 153 odst. 2 o.s.ř.⁶⁰ platí tzv. vázanost konečným návrhem (petitem). Vázanost žalobním petitem se tak v duchu dispoziční zásady projevuje v civilním sporném procesu a nesporném procesu v rámci návrhových řízeních tak, že soud nemůže ex officio překročit, co účastník žádá.⁶¹ Jedná se o základní náležitost žaloby ve smyslu ust. § 79 o.s.ř., podle kterého musí návrh na zahájení řízení (žaloba) obsahovat mj. vyličení rozhodných skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel domáhá, a musí z něj být patrné, čeho se navrhovatel domáhá, přičemž *je tomu tak zejména proto, že soud v občanském soudním řízení, které je ovládáno dispoziční zásadou, je vázán žalobou a nemůže tedy přiznat jiná práva a uložit jiné povinnosti, než jsou navrhovány, musí žalobní petit svým rozhodnutím zcela vyčerpat a nesmí jej překročit (výjimky z tohoto pravidla jsou uvedeny v ust. § 153 odst. 2 o. s. ř.).*⁶² Samozřejmě to však neznamená, že soud je vázán petitem účastníka řízení doslovně, protože *vázanost soudu návrhem (žalobou nebo návrhem na zahájení řízení) nelze chápat tak, že by soud byl povinen do výroku svého rozhodnutí o věci samé doslovně „převzít“ žalobcem formulovaný návrh znění výroku rozhodnutí,*⁶³ neboť požadavek zákonodárce vyjádřený v ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., že *ze žaloby musí být patrné, čeho se žalobce domáhá, nedává základ pro přísně formalistické pojetí petitu žaloby, tak jak je v průběhu řízení zaujímaly obecné soudy.*⁶⁴ S ohledem na primát zásady dispoziční může být vada žalobního návrhu důvodem pro odmítnutí návrhu pro vady ve smyslu ust. § 43 o.s.ř.

⁵⁴ Ust. § 76 z.ř.s.

⁵⁵ Ust. § 84 z.ř.s.

⁵⁶ Podle zásady projednací musí strany civilního procesu přednést nutná skutková tvrzení k prokázání svého nároku a nabídnout k nim patřičné důkazy na podporu svého nároku či procesní obrany. ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 55.

⁵⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Praktikum civilního procesu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 23.

⁵⁸ Podrobněji srov. např. SVOBODA, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 18 a násl.

⁵⁹ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ *Soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jen tehdy, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.*

⁶¹ § 26 In. JIRSA, J. a kol: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III (zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních). Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1782/2006, ze dne 10. 4. 2007.

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 26 Cdo 2313/2009, ze dne 15. 7. 2010.

⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR se sp. zn. II.ÚS 3137/09 ze dne 7. 4. 2010.

V řízení nesporném a beznávrhovém však soud zásadně vázán konečným návrhem (petitem) není, a to ve smyslu ust. § 26 z.ř.s, podle kterého soud *může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu*. Odlišné pravidlo ust. § 26 z.ř.s. oproti ust. § 153 odst. 2 o.s.ř. se tedy uplatní vždy, pokud je ze zákona možné dané nesporné řízení zahájit i bez návrhu, není tedy podstatné, zda bylo řízení zahájeno na návrh či nikoliv. Soud je tedy podle ust. § 26 z.ř.s. omezen pouze rámcem předmětu řízení, tedy rámcem *limitů projednávaných vztahů, které vyplývají z hmotného nebo procesního práva*.⁶⁵ S ohledem na ust. § 26 z.ř.s. není tak vada žalobního návrhu (petitu) důvodem pro případné odmítnutí návrhu pro vady ve smyslu ust. § 43 o.s.ř., je-li z návrhu samotného patrný předmět řízení.⁶⁶ Pravidlo ust. § 26 z.ř.s se uplatní i v odvolacím řízení.

V. ZÁVĚR

Pro civilní řízení je charakteristické, že se v něm uplatňují všechny párové principy, avšak každý z nich v jiném typu řízení (např. pro sporná řízení platí zásadně principy dispoziční a projednací, pro nesporná řízení platí zásadně principy oficiality a vyšetřovací). Naproti tomu trestní proces zpravidla preferuje pouze jeden z těchto párových principů, druhý z nich se uplatní nanejvýš jako výjimka nebo se neuplatní vůbec. Tak např. v trestním řízení jednoznačně dominuje princip oficiality, zatímco princip dispoziční je spíše okrajový a limitovaný.⁶⁷ Ztotožňujeme se stanoviskem J. Musila, že přibližování trestního procesu občanskoprávnímu procesu nelze paušálně pokládat za negativní jev, že oba druhy řízení mají mnoho rysů, kterými se mohou navzájem obohacovat a že legislativa a aplikační praxe však přitom musí respektovat nezbytná specifika obou druhů řízení⁶⁸ a analyzovat společenské dopady tohoto sblížení.⁶⁹ To vše předpokládá, poznamenává J. Musil, vést v rámci probíhající reformy trestního procesu v České republice důkladnou politickou a odbornou diskuzi, již se zatím nedostává.⁷⁰

KLÍČOVÉ SLOVÁ

trestní proces, civilní proces, právní zásady, zásada oficiality, zásada dispoziční

KEY WORDS

criminal process, civil process, legal principles, principle of officiality, principle of disposition

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Šamorín: Heuréka, 2012.
2. DRAŠTÍK, A. - FENYK, J. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017.
3. FOREJTOVÁ, M. a kol.: Ústavní soudnictví. Brno: Václav Klemm, 2014.
4. FRYŠTÁK, M.: Dokazování v přípravném řízení. Brno: MUNI, 2015.
5. GŘIVNA, T.: Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Karolinum, 2005.

⁶⁵ SVOBODA, K. - TLÁŠKOVÁ, Š. - VLÁČIL, D. - LEVÝ, J. - HRMADA M. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 62.

⁶⁶ SVOBODA, K. - TLÁŠKOVÁ, Š. - VLÁČIL, D. - LEVÝ, J. - HRMADA M. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 62.

⁶⁷ Např. v trestním řízení může státní zástupce vzít obžalobu zpět pouze do doby, než se prvoinstanční soud odebere k závěrečné poradě; po zahájení hlavního líčení může státní zástupce vzít zpět obžalobu jen tehdy, pokud obžalovaný netrvá na jeho pokračování (§ 182 tr. řádu).

⁶⁸ Zejména s ohledem na realizované (trestní či občanské) hmotné právo.

⁶⁹ Jde zejména o otázky prohlášení viny, dohody o vině a trestu a prohlášení skutečností za nesporné.

⁷⁰ MUSIL, J.: Styčné a rozdílné body mezi civilním a trestním procesem. In: Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrd, 2018, s. 256 – 257.

6. GRIVNA, T.: Zásada rychlosti v trestním řízení, právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a některé důsledky jejich porušení. In: FENYK, J. (ed.): Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2007.
7. HÁSOVÁ, J. – MORAVEC, O.: Insolvenční řízení. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018.
8. IVOR, J. - POLÁK, P. - ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné I. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.
9. JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Leges, 2018.
10. JIRSA, J. a kol.: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019.
11. JIRSA, J. a kol.: Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. (zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních). 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019.
12. KOUŘIL, I.: K postupu odvolacího soudu podle § 254 odst. 2 tr. ř. aneb k souvislostem zakládajícím širší přezkum napadeného rozsudku. Státní zastupitelství, 2016, č. 6.
13. KOUŘIL, I.: K rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska jeho posouzení jako tzv. rozhodnutí překvapivého aneb opět k otázce přezkumu napadeného rozsudku odvolacím soudem. Státní zastupitelství, 2018, č. 6.
14. KOUŘIL, I.: Nenapadený výrok aneb může odvolací soud zrušit nepřezkoumávaný výrok rozsudku? (ke vztahu § 254 tr. ř. a § 258 tr. ř.). Státní zastupitelství, 2019, č. 5.
15. KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základní limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013.
16. LANGER, P.: Uplatnění zákazu reformationis in peius v odvolacím řízení. Trestněprávní revue, 2006, č. 11.
17. MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2010
18. MULÁK, J.: Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 19. 2019
20. MUSIL, J.: Styčné a rozdílné body mezi civilním a trestním procesem. In: Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Všehrad, 2018.
21. PIPEK, J.: K některým profilujícím základním zásadám trestního řízení. Právní obzor, 2002, č. 4.
22. PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník, 2000, č. 12
23. PÚRY, F. - SOTOLÁŘ, A.: Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. Bulletin advokacie, 2003, č. 5.
24. ROMŽA, S.: Koncepcia prípravného konania. Brno: Tribun, 2010.
25. RŮŽEK, A. - CÍSAŘOVÁ, D.: Zásady rozhodování v opravném řízení. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2, 1985.
26. SVOBODA, K. - TLÁŠKOVÁ, Š. – VLÁČIL, D. – LEVÝ, J. - HROMADA M. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020.
27. SVOBODA, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014.
28. ŠÁMAL, P. - MUSIL, J. - KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. Praha: C. H. Beck, 2013.
29. ŠÁMAL, P. Průtahy a obstrukce v trestním řízení a jejich příčiny. Trestněprávní revue, 2020, č. 2.
30. ŠIMOVČEK, I. a kol.: Trestné právo procesné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016.
31. WINTR, J.: Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020.
32. ZÁHORA, J. (ed.): Aktuálne problémy prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2014.
33. ZÁHORA, J. (ed.): Přípravné konanie – možnosti a perspektívy. Praha: Leges, 2016.
34. ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol.: Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015.

35. ZAHRADNÍKOVÁ, R a kol.: Praktikum civilního procesu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020.
36. ŽILA, J.: Zásada vyhledávací v trestním řízení. Praha: Academia, 1983.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTOROV**JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.**

Odborný asistent

Univerzita Karlova

Právnická fakulta, Katedra trestního práva

nám. Curieových 901/7, 116 40 Praha 1, Česká republika

E-mail: mulakj@prf.cuni.cz

JUDr. Vladislav Vnenk, Ph.D.

Odborný asistent

Západočeská univerzita v Plzni,

Fakulta právnická, Katedra ústavního a evropského práva,

Sady Pětatřicátníků 320/14, 301 00 Plzeň 3, Česká republika

E-mail: vnenk@vnenk.cz